

Full de ruta

Antoni Real
Director de *Temps d'aventura*

“Racons” no solament és el nom de la primera secció del programa *Temps d'aventura* de Televisió de Catalunya, “Racons” és el títol d'una experiència única, divertida, enriquidora. Una experiència amb cos i ànima, i des de fa dos anys amb forma de llibre: aquest que teniu a les mans.

Tot va començar el 2007 quan després de diverses temporades en què es proposaven cada setmana rutes aventureres als nostres teleespectadors, l'equip del programa va decidir invertir els papers i demanar al públic que passés d'informat a informador. El resultat va ser tan positiu que no ens hem estat de repetir-ho. Tots els *Racons 08* que a partir d'aquesta pàgina us presentem tenen aquest toc esportiu-aventurer mesclat amb emocions personals que els fan diferents, exclusius.

Per exemple, a la Garrotxa, i en companyia del Carles i la Marta, hem anat de Talaixà a la Quera, un racó que volen compartir amb tothom no solament per la seva bellesa, sinó perquè per a ells és sinònim de felicitat. Al bell mig d'un paradís d'aulines, un bon dia, “les nostres mirades es van crear i...”. Racons amb fets curiosos com el que hem descobert al costat del Joan Ramon. Diu que alguns avis d'Àger quan estan davant de la canal de l'Embut, al Montsec, no els cal cap rellotge per clavar-te l'hora.

Un dia, mirant el “Racons” televisiu de les gorges de Carançà, em vaig enamorar d'aquesta zona del Conflent. Avui, després de llegir i mirar les fotos que van fer el Ramon i l'Enric, he decidit que hi aniré; i tant si hi aniré, i, a més, ho faré amb el Tren Groc.

I continuant pel nord, no podré resistir la temptació d'acostar-me a tocar la Peira Escrita i cabussar-me en els enigmes de l'estany del Diable, dos paratges endimoniats, segons el Manel. Us recomano, d'entrada, la lectura d'aquest racó; i després, lògicament, l'excursió. Tornareu a casa amb els pulmons plens d'aire del Capcir.

Descansem una estona del Pirineu i anem a fer un recorregut en BTT pel Maresme.

A roda del Guillem i el Ricard, descobrirem un autèntic trencacames de desnivells amb les platges de fons, i uns camins que "són com són" quan es tornen exigents.

No deixem la BTT. Quanta raó té en Ramon quan diu que les persones tendim a buscar els nous paisatges en indrets llunyans, quan possiblement els tenim a costat de casa! I com a exemple, ens mostra una ruta en bici de 29 quilòmetres que hem de fer tot seguit. Té una particularitat que la fa diferent: de font en font pel Parc de Collserola.

Racones plens d'emocions. Alguns carregats d'història, com la del darrer viatge d'en Quico Sabaté, que repetirem ben acompanyats pel Francesc i l'Antoni. Com m'hauria agradat conèixer l'últim maqui que, abans de morir abatut a trets a Sant Celoni, va fer un recorregut per l'Alt Empordà, la Garrotxa i el Pla de l'Estany!

En Dalmy i en Miquel Àngel seran ara els nostres amfitrions. Deixem anar la nostra imaginació en un indret idíl·lic, escenari en una ocasió del rodatge d'una pel·lícula. Som a la vall del riu Glorieta, a prop de Valls, una de les portes naturals de les Muntanyes de Prades.

Ja portem un munt de *racons* per diferents comarques, però encara en tenim molts més: al Baix i Alt Penedès, a la Conca de Barberà, al Priorat, al Bages, al Maresme, al Barcelonès, al Pla de l'Estany...

Una de les característiques de l'edició del 2008 és la varietat, i no solament en els recorreguts, sinó també en les dificultats. Hi ha *racons* durs (poquets) i molts de suaus.

I és que una immensa majoria estant fets més per gaudir de l'espectacle natural que ens envolta que no pas per posar a prova el nostre pulsòmetre. Alguns d'aquests itineraris, com ara el de la vall del riu Glorieta, estan pensats per anar-hi en família i amb nens.

És la cultura de l'activitat física a l'aire lliure i de l'esport popular per a tothom. Sense curses, sense cronos, sense rècords i sense podis; aquí no hi ha vencedors i encara menys vençuts. Només hi ha ganes de passar-ho bé, guanyar salut i ampliar coneixements. Aquest és el senzillíssim "full de ruta" del nostre programa.

Així que ja ho sabeu, si combegueu amb aquesta idea i voleu donar a conèixer el vostre racó aventurer de terra, mar o aire, ja podeu començar a escriure. Segur que l'any que ve veurem el vostre nom en aquestes mateixes pàgines.

Però ara toca parlar de present. Aixequem el teló dels *Racones 08*. A partir d'aquesta mateixa pàgina, us deixem en bones mans, les mans dels telespectadors del *Temps d'aventura*.

ANTONI REAL
Director de *Temps d'aventura*

Temps d'aventura

La Peira Escrita i l'estany del Diable. Paratges endimoniats al Capcir

Capcir

Manel Figuera

Parlar del Capcir, la comarca més petita de la Catalunya del Nord, és parlar de fred, de solitud, de privacions. Creuada pel riu Aude i en contacte a l'oest amb l'occitana vall de l'Ariège, rep la influència climàtica dels freds corrents

atlàntics i, alhora, de les humides perturbacions levantines que provenen del Mediterrani. Les actuals estacions d'esquí dels Angles, de Formiguera i de Puigbalador, unides a la tímida incidència del turisme durant els mesos estivals, no

Fitxa tècnica

Distància: 10 km, aprox.

Temps: 5 h 30 min (a l'hivern cal afegir-hi unes 3 h perquè la pista d'accés a la Jaceta és d'ús exclusiu per a esquiadors i excursionistes amb raquetes)

Desnivell acumulat: 1.000 m

Altitud màxima: 2.605 m

Dificultat: Es tracta d'un recorregut exempt de dificultats tècniques que va majoritàriament per camins (sense neu és fàcil). Cal parlar atenció a la desviació a la dreta (indicada només amb fites de pedres) que duu a la Peira Escrita. Tan sols presenta un tram d'ascensió bastant dret entre l'estany del Diable i el cim del puig de Terrers; la resta és d'inclinació suau. A l'hivern és interessant recórrer-lo amb esquís o amb raquetes, però s'ha d'estar al cas del risc d'allaus i s'ha de dur Arva (aparell de recerca de víctimes d'allaus), pala, bastons, piolet i grampons

Situació: Vall de Galba, comarca del Capcir (Catalunya del Nord)

Accés: Des de Puigcerdà, anem a la Guingueta d'Ix (Bourg-Madame) i agafem la carretera N-116, en direcció a Perpinyà, fins a la rotonda abans de Montlluís. Aquí agafem a l'esquerra la D-118, que passa per la Llaguna, el coll de la Quillana i Formiguera. Poc després, abans d'arribar a Puigbalador, agafem també a l'esquerra la D-32. Queden a la dreta els pobles de Riutort i de Font-rabiosa i arribem a Esposolla (1.523 m), porta d'entrada de la vall de Galba. Seguim a l'esquerra una pista que travessa el riu i ens endinsem per l'obaga de la vall fins a un altre pont i els plans de la Jaceta (5 km), amb taules i bancs de pedra vora el riu. Més amunt no es permet circular amb vehicles motoritzats. La pista és estreta però apta per a automòbils, tot i que és preferible que siguin tot terreny. Cal preveure que durant la temporada hivernal aquesta pista esdevé un itinerari d'esquí de fons i per a raquetes de neu

esborra una llarga història vinculada al sofriment i a la supervivència. La neu hi pot romandre, a l'elevat altiplà capcinès, des del novembre fins al maig, i no és estrany, a l'estiu, que la boira l'oculti mentre a la veïna Cerdanya hi llueix un sol resplendent. No és en va, doncs, que fins fa ben poc hom conegués popularment aquesta comarca com "la petita Sibèria". D'altra banda, l'"enciam del Capcir" no és altra cosa que el pernil i la llonganissa.

Formiguera, els Angles, Matamala, Real, Puigbalador, Font-rabiosa... Caps de municipi, són els nuclis habitats més importants del Capcir, que té una reduïda superfície de 176,7 km² i una població de 1.815 h., la qual cosa es tradueix en una densitat de només 10 h./km², la més baixa de la Catalunya del Nord i una de les més baixes dels Pirineus. La muntanya de Madres, de morfologia dilatada i rica en flora, marca a l'est el límit capcinès amb el Conflent. En canvi, l'accés a la Cerdanya i al mateix Conflent és obert a migdia, a través de l'ampli coll de la Quillana. Al nord, ja en terreny occità, hi ha la també petita comarca del Donasà, a l'extrem oriental de l'extens departament de l'Ariège. Les muntanyes

més altes s'eleven a ponent, on destaquen el puig Peric, el pic de Morters i el pic de Baixollada. És aquí, al peu d'aquestes muntanyes, en un dels paratges més recòndits del Capcir, on es troben el poblet d'Esposolla i la vall de Galba.

Esposolla és un dels escassos pobles pirinencs on estan documentats setges de salvatgines. Al segle XII, els llops i els óssos eren tan nombrosos que el procurador reial va autoritzar l'incendi dels boscos circumdants per tal de foragitar-los. Geològicament, la vall de Galba, de morfologia glacial en forma de U, queda encaixada dins la falla de Merenç, que s'estén des de la vall de l'Ariège fins a les Garrotxes del Conflent. La falla es mou i de tant en tant provoca terratrèmols. Potser per això es creia antany que era màgica i s'hi feien rituals per venerar els déus de la natura. D'aquesta devoció, en queden vestigis a les inscripcions més antigues de la Peira Escrita, unes lloses esquistes on hi ha gravats símbols, noms i dates.

Segons Jean Abelanet, doctor en història i prehistòria de la Universitat de Tolosa i conservador del Museu de Talteüll, al Rosselló, del 1978 al 1990, els símbols més antics, uns grafits de l'alfabet ibèric, daten d'uns tres-cents anys aC. Abelanet afirma que hi ha descobert, a la Peira Escrita, un curiós conjunt, gravat amb punta, de signes simbòlics (ziga-zagues, escales, retícules, xarranques, formes arbòries, rondes, estrelles de cinc puntes...) associats a nombroses representacions de personatges

La jaça de les Formigues, amb el puig de Terrers que la domina

i d'animals molt esquematitzats. Diu també que aquest tipus d'art rupestre es repeteix en altres llocs del Mediterrani occidental. Al llenguadociana Olargues, al sud del Massís Central, hi ha una *Peyro Escrito* amb temes gravats molt semblants, a l'entrada d'una vall de

Palanca de fusta per creuar el riu Galba

l'Infern. Als Alps Marítics, al Mont Bégo, es retroba igualment un conjunt de gravats linears amb la mateixa tècnica i inspiració simbòlica. Una part d'aquesta muntanya és dedicada als poders infernals i en donen fe noms com *vall de l'Infern*, *cim del Diable*, *llac del Diable*, *cim del Trem* ('tremolor'), *la Vallmasca* (*masca*, 'bruixa')... A l'est, no gaire lluny, s'hi oposa una sèrie de topònims piadosos: *mont de Santa Maria*, *llacs de Santa Maria*, etc.

Assegura Abelanet que els signes de la Peira Escrita s'han d'interpretar com uns exvots per a la protecció divina (pagana en un principi i cristiana més endavant) contra els poders màgics i infernals. La denominació demoníaca sembla tenir una explicació en el procediment de cristianització d'una zona o d'un culte anterior. Conta una llegenda que la vall de Galba està realment endimoniada. Els pastors estaven convençuts que el maligne vivia al cim del puig de Terrers, muntanya piramidal que s'alça a la capçalera de la vall, i que des d'allà havia embruixat les vores de l'estany del Diable, al seu peu, ubicat en un indret abrupte i ombrívol. Com un parany, es creia que el bestiar i els humans que gosaven aventurar-se més amunt del llac, a causa de la morfologia esquerpa i

enganyosa del terreny, queien a les seves aigües i s'ofegaven.

Aquest estany, doncs, té una estreta relació amb la Peira Escrita, els gravats de la qual són l'expressió, també segons Abelanet, "d'un culte popular, ben present encara a l'època romànica, als llacs, a les fonts, als rius que hom creia poblats de nimfes o nàïades (les nostres Encantades catalanes són qualificades de *dones d'aigua*") (Abelanet 1998). Els actes de devoció poden consistir en ofrenes florals o de menjar i de vegades en sacrificis d'animals. Durant el lent procés de cristianització a l'alta Edat Mitjana, en aquests indrets sagrats "es perpetuaven creences i pràctiques paganes d'una altra època" (Abelanet 1998), de les quals es tenen proves per mitjà de "les condemnes dels concilis regionals i dels preceptes carolingis" (Abelanet 1998), que van tenir lloc principalment entre els segles VIII i IX coincidint amb l'heretgia adopcionista, estesa pels comtats d'Urgell i de Cerdanya. Però en altres casos, la majoria, han estat recuperats per l'Església i santificats per a la consagració de la Mare de Déu o d'algun sant protector (sovint apareixen perquè un bou, una ovella o un altre animal relacionat amb la ramaderia en descobreix la

L'estany del Diable, en un paratge sinistre

imatge) per deslliurar-los definitivament de la influència diabòlica.

Resideixo des del 1982 a Bellver de Cerdanya, no gaire lluny del Capcir i de la vall de Galba, però reconec que la Peira Escrita i l'estany del Diable han estat per a mi uns descobriments relativament recents. La primera vegada que hi vaig anar va ser a la primavera del 2001. Des d'aleshores hi he tornat cada any i el present tampoc no n'ha estat cap excepció. Al marge de l'interès arqueològic i llegendari, s'hi ha d'afegir la seva bellesa. El Capcir és una comarca fascinant, plena de misteri, i la vall de Galba, punt de pas per dirigir-se a la veïna i occitana vall d'Orlú, n'és potser el paratge més emblemàtic. Tal vegada sigui una apreciació personal, subjectiva, i m'hagi deixat emportar per l'esperit (diabòlic o no, vés a saber) que hi roman, però és innegable que es tracta d'un indret caracteritzat per un encant natural irrepetible al llarg de la serralada pirinenca. Hi ha fagedes, avetoses i boscos de pi negre força desenvolupats, amb arbres centenaris, que s'alternen amb matollars de bàlec i de neret i amb prats d'alta muntanya rics en flora.

Els estanys, tanmateix, resulten un al·licient afegit al paisatge vegetal. L'estany del Diable m'arriba a l'ànima, és enigmàtic, i la Peira Escrita em fa viatjar al passat, remot o més recent. Quan hi sóc acaricio

amb els dits els gravats, tanco els ulls i em vénen al cap imatges d'aquells homes i d'aquelles dones que demanaven la protecció divina i s'hi encomanaven mentre deambulaven per allí

dalt. Una vegada més es demostra que la muntanya ha estat freqüentada des de molts segles enrere i que la seva humanització es remunta segurament al neolític. L'excursió a la Peira Escrita i a l'estany del Diable es complementa amb l'ascensió als cims del puig de Terrers (on segons la llegenda habita el maligne, tot i que jo mai no l'hi he vist) i del pic de Morters, un xic més elevat. L'atractiu més rellevant de la carena que els uneix és la contemplació de la profunda vall d'Orlú, també de clara morfologia glacial, estreta i encaixonada entre un rosari d'altres muntanyes que l'encerclen, com l'esvelta Dent d'Orlú o els elevats pics d'Estany Faurí i d'Esquena d'Ase. El pic de Morters i la carena del ras de la Sal dibuixen el límit septentrional de l'altiplà on es troben els estanys de Camporrells, el qual contrasta amb els drets vessants de les valls d'Orlú i de Galba. Pel forat de la Caixa es torna al fons d'aquesta darrera vall, s'enllaça amb l'itinerari de pujada i s'arriba finalment al punt de sortida. Es resum, es tracta d'un circuit d'alta muntanya en un entorn salvatge que té al mateix temps un important valor arqueològic, llegendari i paisatgístic.

Bibliografia

ABELANET, Jean, et alii (1998). *Històries de pedres*. Perpinyà: AME, ADECO.